

Θεωρία Χωρικού Σχεδιασμού

Διδακτική ομάδα: Ελένη Ανδρικοπούλου, Γρηγόρης Καυκαλάς
Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών

4^ο Μάθημα

Χωροθέτηση οικονομικών δραστηριοτήτων

Εισήγηση: Γρηγόρης Καυκαλάς

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

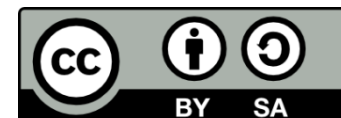

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

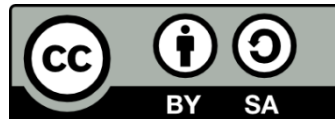

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΣΚΟΠΟΪ

Ο σκοπός της παρούσας εισήγησης είναι:

- I. Να περιγράψει τη σημασία της σχέσης των ανθρώπινων δραστηριοτήτων με τους φυσικούς πόρους για την παραγωγή και κατανάλωση προϊόντων και να αναδείξει την ποιοτική και ποσοτική σημασία της βιομηχανικής επανάστασης.
- II. Να τονίσει τη σημασία της επιλογής θέσης εγκατάστασης της παραγωγής και να συνοψίσει τις συνέπειες της χωρικής κατανομής των παραγωγικών δραστηριοτήτων με αναφορά στις βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις του ζητήματος της χωροθέτησης.

Φυσικό περιβάλλον και ανθρωπογενείς δραστηριότητες (1/1)

- ✓ Οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες από την πρωταρχική εμφάνιση των ανθρώπινων κοινοτήτων έχοντας στόχο την επιβίωση και αναπαραγωγή του είδους μετασχηματίζουν το φυσικό περιβάλλον δημιουργώντας συνεχώς νέα τεχνητά ή μικτά τοπία.
- ✓ Μετά από χιλιετίες σχετικής στασιμότητας, στις αρχές του 18^{ου} αιώνα το ξεκίνημα της λεγόμενης βιομηχανικής επανάστασης αλλάζει δραματικά τη διαδικασία αλληλεπίδρασης κοινωνίας και φύσης.
- ✓ Στο διάστημα των τριών αιώνων που ακολούθησαν, η βιομηχανική επανάσταση μετεξελίχθηκε πολλές φορές και επεκτάθηκε πρακτικά σε όλες τις περιοχές του πλανήτη περιλαμβάνοντας ένα συνεχώς διευρυνόμενο φάσμα παραγωγικών διαδικασιών και προϊόντων αδιανόητων σε όλη την προηγούμενη ιστορία της ανθρωπότητας.

Αρχές της βιομηχανικής επανάστασης (1/2)

- ✓ Η ανθρώπινη εργασία άρχισε να αντικαθίσταται από μηχανές περίπου στις αρχές του 18^{ου} αιώνα (1700)
- ✓ Η ζωϊκή ενέργεια αντικαταστάθηκε σταδιακά από άλλες μορφές ενέργειας (νερό, ατμός, καύση, ηλεκτρισμός, ατομική)
- ✓ Οι άνθρωποι από άμεσοι παραγωγοί έγιναν κατασκευαστές και επιτηρητές των μηχανών
- ✓ Ήδη μέσα στα πρώτα 150 χρόνια από την εμφάνιση της η βιομηχανική επανάσταση γενικεύτηκε μετασχηματίζοντας όλους τους συνήθεις έως τότε τρόπους παραγωγής

Αρχές της βιομηχανικής επανάστασης (2/2)

Εργοστάσιο στην Αγγλία, αρχές του 18^{ου} αιώνα

http://img1.wikia.nocookie.net/__cb20120817082609/althistory/images/4/44/Industrial-revolution.jpg

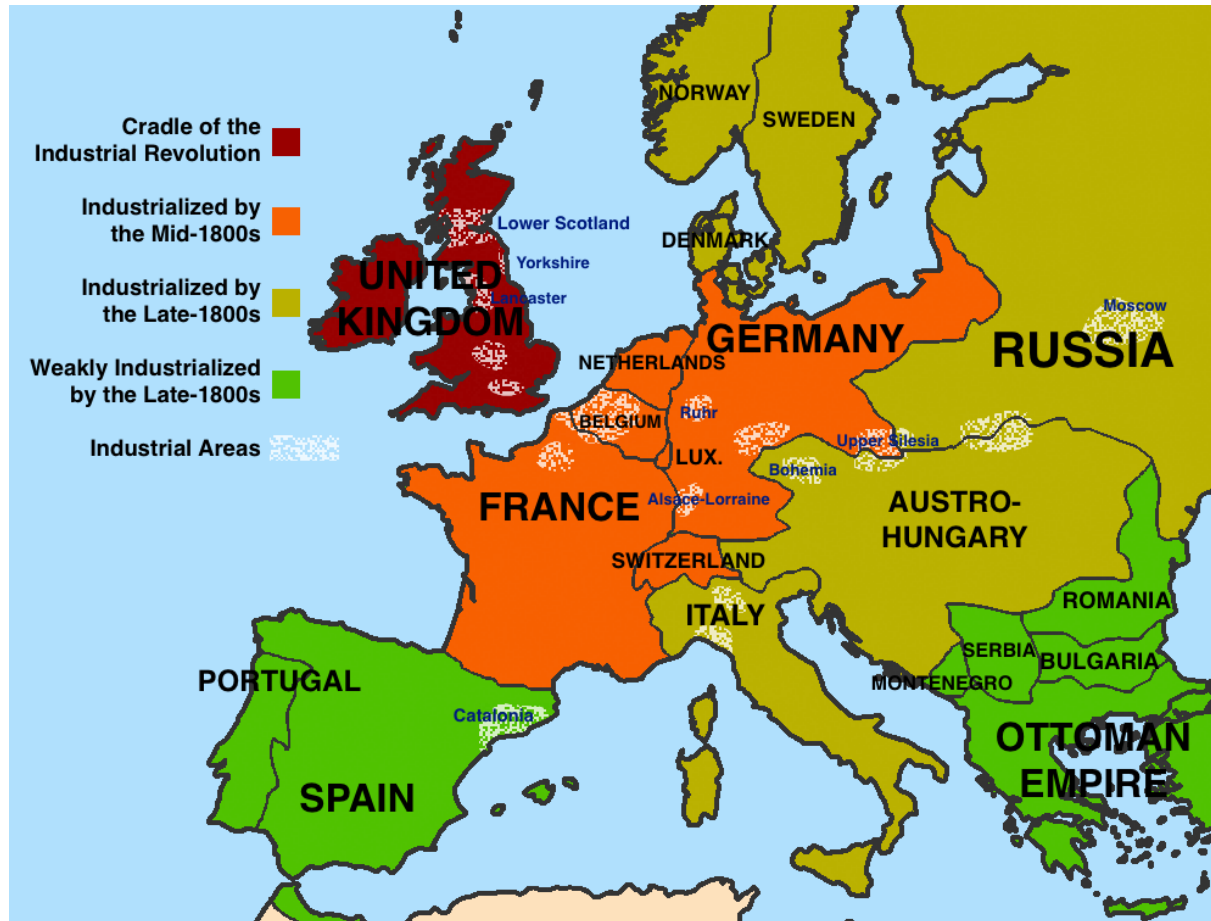

Διάδοση της βιομηχανικής επανάστασης (1/2)

- ✓ Η Υφαντουργία, η Μεταλλουργία και η Εξόρυξη ήταν οι πρώτες μεγάλες βιομηχανίες
- ✓ Η χρήση του ατμού για τη μεταφορά με ατμόπλοια και τρένα επέτρεψε τη μεταφορά μεγάλων ποσοτήτων πρώτων υλών και προϊόντων.
- ✓ Η Μεγάλη Βρετανία προηγήθηκε ιστορικά και κυριάρχησε για ολόκληρο τον 18^ο αιώνα στη βιομηχανία και τις μεταφορές
- ✓ Η διάχυση στις ΗΠΑ και την Ευρώπη ακολούθησε έως τα μέσα του 19^{ου} αιώνα (βλ. Χάρτη)
- ✓ Η επέκταση στην Ιαπωνία και τη Ρωσία έγινε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα
- ✓ Η περαιτέρω επέκταση στην Ασία και την Λατινική Αμερική συνεχίστηκε έως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα

Διάδοση της βιομηχανικής επανάστασης (2/2)

http://img4.wikia.nocookie.net/__cb20111124002355/althistory/images/b/bc/OTL_Europe_Industrial_Revolution_Map.png

Βιομηχανική παραγωγή και χρήση των πόρων (1/3)

- ✓ Στη διαδικασία βιομηχανικής παραγωγής γίνεται χρήση ανανεώσιμων και μη ανανεώσιμων πόρων
- ✓ Η χρήση ανανεώσιμων πόρων δεν θα πρέπει κανονικά να οδηγεί σε μόνιμη απώλεια του πόρου: πχ. ξυλεία, νερό, γεωργικά ή κτηνοτροφικά προϊόντα, κλπ.
- ✓ Η υπερβολική όμως χρήση ενός πόρου (πχ. υπερ-υλοτόμηση, υπερ-αλίευση) μπορεί να οδηγήσει σε σπανιότητα και εξαφάνιση ενός πόρου οπότε η απώλεια γίνεται μόνιμη.
- ✓ Η χρήση μη-ανανεώσιμων πόρων οδηγούν αργά ή γρήγορα σε εξάντληση των πόρων (π.χ. τα ορυκτά καύσιμα όπως το πετρέλαιο, ο λιθάνθρακας ή το φυσικό αέριο αλλά και τα μέταλλα όπως ο σίδηρος, το αλουμίνιο ή ο χαλκός)

Βιομηχανική παραγωγή και χρήση των πόρων (2/3)

Μαζική αλίευση φαλαινών (Faroe Island, Δανία)

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c8/Killed_pilot_wales_in_hvalba,_faroe_islands_crop.JPG

Βιομηχανική παραγωγή και χρήση των πόρων (3/3)

Λατομεία μολύβδου και ψευδαργύρου (Cerro de Pasco, Περού)

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/78/Cerro_de_Pasco.jpg

Χωρική κατανομή οικονομικών δραστηριοτήτων (1/1)

- ✓ Η βιομηχανική παραγωγή κατανέμεται άνισα και συγκεντρώνεται σε διαφορετικές χώρες και περιοχές με βάση μια σειρά από ιστορικούς και εξελικτικούς παράγοντες αλλά και παράγοντες που συνδέονται με την κατανομή και την πρόσβαση στις βασικές εισροές και εκροές της παραγωγικής διαδικασίας των διαφόρων προϊόντων (πχ. πρώτες ύλες, ενέργεια, εργασία, κεφάλαιο, κατανάλωση, κλπ.).
- ✓ Η επιλογή τόπου εγκατάστασης, η χωροθέτηση και η χωρική κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων απασχολεί για περισσότερο από 100 χρόνια τόσο τη θεωρητική σκέψη όσο και τη διαμόρφωση πολιτικών ρύθμισης της χωρικής ανάπτυξης.

Κλασικές θεωρίες χωροθέτησης (1/1)

Ο αρχικός πυρήνας των θεωριών χωροθέτησης διαμορφώθηκε στο πρώτο τρίτο του 20^{ου} αιώνα με σημεία σταθμούς τις κλασικές πλέον συμβολές των Alfred Weber(1909), Alfred Marshall (1916), και Harold Hotelling (1929).

Χωροθέτηση βιομηχανικής παραγωγής	A. Weber(1909) Ελαχιστοποίηση του κόστους μεταφοράς πρώτων υλών και προϊόντων
Οικονομίες (χωρικής) συγκέντρωσης	A. Marshall (1916) Περιοχές βιομηχανικής συγκέντρωσης, καινοτομία, ανταγωνιστικότητα
Χωρικός ανταγωνισμός	H. Hotelling (1929) Επιχειρηματικές στρατηγικές επιλογής θέσεων χωροθέτησης

Επιλογή τόπου εγκατάστασης της βιομηχανίας κατά Weber (1/2)

- ✓ Ο Alfred Weber (1909) εξέτασε την επιλογή θέσης εγκατάστασης μιας βιομηχανικής παραγωγικής μονάδας με κριτήριο την ελαχιστοποίηση του κόστους μεταφοράς των εισροών και εκροών της παραγωγικής διαδικασίας.
- ✓ Η μονάδα θα εγκατασταθεί στο σημείο ελάχιστου μεταφορικού κόστους, δηλαδή το σημείο όπου το σύνολο των μετακινήσεων των πρώτων υλών, από τις πηγές προέλευσης στο εργοστάσιο και των τελικών προϊόντων στις αγορές προορισμού, έχει τη μικρότερη τιμή.

Επιλογή τόπου εγκατάστασης της βιομηχανίας κατά Weber (2/2)

- Κεντρική έννοια είναι ο «δείκτης υλικού» που ορίζεται ως ο λόγος του βάρους όλων των εισροών δια του βάρους του τελικού προϊόντος. Αν είναι >1 , η θέση εγκατάστασης πλησιάζει στις πηγές πρώτων υλών, αν είναι <1 πλησιάζει στην αγορά.
- Οι οικονομίες συγκέντρωσης που οφείλονται στην ποσοτική και ποιοτική σύνθεση παραγόντων όπως η αγορά εργασίας, οι υποδομές, οι οικονομίες κλίμακας, κλπ, οδηγούν σε συντεταγμένες αποκλίσεις από τη θέση εγκατάστασης που προβλέπει το αρχικό μοντέλο.
- Για παράδειγμα μια περιοχή φθηνότερης εργασίας μπορεί να προσελκύσει την εγκατάσταση μιας μονάδας εφόσον αντισταθμίζεται η διαφορά στο κόστος μεταφοράς.

Βιομηχανικές συνοικίες κατά Alfred Marshall (1/1)

- ✓ Ο Alfred Marshall (1916) απέδωσε τη συγκέντρωση της παραγωγής και την ανάπτυξη βιομηχανικών περιοχών σε τρεις ομάδες παραγόντων: τη διατήρηση ενός δικτύου τοπικών προμηθευτών, τη δυνατότητα αξιοποίησης των εργατικών δεξιοτήτων με εξισορρόπηση προσφοράς και ζήτησης εργασίας και τη δυνατότητα ταχείας διάδοσης της γνώσης και της πληροφορίας.
- ✓ Το τρίπτυχο αυτών των παραγόντων σχετίζεται άμεσα με τις σύγχρονες θεωρίες των βιομηχανικών συστάδων και περιοχών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι βιομηχανικές περιοχές της κεντρικής Ιταλίας που οδήγησαν στην ανάκαμψη της Ιταλίας μετά την κρίση του 1974. <http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Danson/F71.gif> (πρόσβαση 20 Οκτωβρίου 2014)

Επιχειρηματικές στρατηγικές κατά Harold Hotelling (1/1)

- Ο Harold Hotelling (1929) εισήγαγε το ζήτημα του επιχειρηματικού ανταγωνισμού για την κατάκτηση μεριδίων της αγοράς και εξέτασε από την άποψη αυτή τις βέλτιστες αντιδράσεις επιλογής θέσεων χωροθέτησης.
- Η προσέγγισή του είναι γνωστή και ως χωρικό δυοπώλιο όπου το κόστος παραγωγής και η κατανομή της ζήτησης αποτελούν τους εξωγενείς παράγοντες που λαμβάνουν υπόψη δυο ανταγωνιζόμενες επιχειρήσεις προκειμένου να αποφασίσουν τη στρατηγική χωροθέτησής τους.
- Χαρακτηριστικά αναφέρεται το παράδειγμα δυο πωλητών παγωτών σε μια παραλία <http://www.answers.com/topic/hotelling-model>. Στην ερώτηση σε ποιο σημείο θα εγκατασταθούν η απάντηση είναι ότι θα βρεθούν μαζί στο κέντρο του χώρου γιατί κάθε κίνηση του ενός προς το κέντρο θα περιορίζει το μερίδιο αγοράς του άλλου.

Διαδρομή προστιθέμενης αξίας (1/1)

Η χωροθέτηση των διαφόρων σταδίων της παραγωγικής διαδικασίας επιδρά στην χωρική ανάπτυξη και την ευημερία των περιοχών με πολλούς τρόπους, κυρίως μέσω της διαδρομής προστιθέμενης αξίας.

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΙ ΕΚΤΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ ΑΚΑΤΕΡΓΑΣΤΑ	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΙ ΕΚΤΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΟΝΤΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΜΕΝΑ	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΕΞΑΓΟΝΤΑΙ	ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΠΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΝΟΝΤΑΙ ΕΚΤΟΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
				
http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a1/Tree_trunks_by_roadside_in_Finland.jpg	http://en.wikipedia.org/wiki/File:Wood_from_victoria_mountain_ash.jpg	http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/50/Wood-framed_house.jpg	http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/80/Rockingchair.JPG	http://commons.wikimedia.org/wiki/File:HK_Sheung_Wan_Tai_Ping_Shan_Street_furniture_shop_window_Jan-2014_male_Polo_shirt.JPG

Άδειες Χρήσης

Το σύνολο των εικόνων που εμφανίζονται στις διαφάνειες 7, 9, 11, 12 και 19, παρέχονται από τις πηγές τους με άδεια Creative Commons

Τέλος Μαθήματος

Επεξεργασία: Τάσιου Στεφάνια
Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

